

Finansutskottets betänkande**1982/83: 27****om riksbankens regionala organisation (förs. 1982/83: 11)**

I detta betänkande behandlar utskottet

riksdagens revisorers förslag (1982/83: 11) angående riksbankens regionala organisation samt

de med anledning av förslaget väckta motionerna

1982/83: 310 av Gullan Lindblad m. fl. (m, c, fp),

1982/83: 427 av Karin Israelsson (c),

1982/83: 428 av Bengt Kronblad m. fl. (s),

1982/83: 696 av Georg Andersson m. fl. (s),

1982/83: 700 av Ralf Lindström m. fl. (s),

1982/83: 704 av Erik Wärnberg m. fl. (s),

1982/83: 857 av Claes Elmstedt (c),

1982/83: 858 av Evert Hedberg (s) och Lars Svensson (s),

1982/83: 1148 av Gösta Andersson (c) och Agne Hansson (c),

1982/83: 1149 av Gunhild Bolander (c) och Barbro Nilsson i Visby (m),

1982/83: 1157 av Helge Hagberg (s),

1982/83: 1160 av Anders Högmark (m) och Erik Hovhammar (m),

1982/83: 1162 av Magnus Persson m. fl. (s),

1982/83: 1166 av Marianne Ståhlberg m. fl. (s),

1982/83: 1167 av Arne Svensson (m) och Hans Nyhage (m),

1982/83: 1169 av Tage Sundkvist (c) och Larz Johansson (c),

1982/83: 1696 av Hugo Bergdahl m. fl. (fp, s, c),

1982/83: 1697 av Karl Boo (c),

1982/83: 1698 av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m),

1982/83: 1700 av Stina Gustavsson (c),

1982/83: 1702 av Paul Jansson m. fl. (s, m, c, fp),

1982/83: 1704 av Einar Larsson (c) och Ulla Ekelund (c),

1982/83: 1707 av Åke Selberg m. fl. (s),

1982/83: 1709 av Hans Wachtmeister (m),

1982/83: 1711 av Per Westerberg m. fl. (m, s, fp).

Riksbankschefen Bengt Dennis har inför utskottet redovisat synpunkter på och förslag till förändringar av riksdagens revisorers förslag. Även representanter för Statstjänstemannaförbundet har inför utskottet redovisat sina synpunkter på förslaget. Vidare har inkommit skrivelser i ärendet från JUSEK Förbundet för jurister, samhällsvetare och ekonomer samt

vissa kommuner, banker och organisationer. Riksdagens förvaltningsdirektör har överlämnat ett förhandlingsprotokoll från överläggningar mellan företrädare för riksdagens förvaltningskontor och de fackliga huvudorganisationerna med anledning av riksdagens revisorers förslag.

Förslaget

I förslag 11 har riksdagens revisorer hemställt att

1. riksdagen antar vid förslaget fogat förslag till lag om ändring i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet),

2. riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad revisorerna föreslagit angående dels riksbankens regionala organisation och verksamheten inom denna, dels en utredning om försörjningen med mynt.

Det vid förslaget fogade lagförslaget är av följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) skall ha nedan angivna lydelse.

3 §

Nuvarande lydelse

Riksbanken skall ha avdelningskontor i Göteborg och Malmö samt Falun, Gävle, Halmstad, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Nyköping, Skövde, Umeå, Uppsala, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Föreslagen lydelse

Riksbanken skall ha avdelningskontor i Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Malmö, Linköping, Luleå och Örebro.

Riksbanken får ha högst tio kassakontor på orter som fullmäktige i riksbanken bestämmer.

Fullmäktige får, efter särskild överenskommelse med postverket, inrätta sedeldepåer inom postverket på orter som fullmäktige bestämmer för mottagande och utlämning på riksbankens uppdrag av sedlar till andra delar av postverket och till banker.

Fullmäktige utfärdar de föreskrifter för verksamheten vid avdelningskontor, kassakontor och sedeldepåer som fullmäktige finner erforderliga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984, dock att om särskilda skäl därtill finns avdelningskontor som inrättats enligt 3 § i dess äldre lydelse får finnas kvar till den 1 januari 1986.

Riksdagens revisorer föreslår att riksbankens regionala organisation anpassas till den nuvarande huvuduppgiften, betalningsmedelsförsörjningen. Verksamheten vid kontoren bör sålunda inriktas på att tillhandahålla sedlar och mynt åt post och banker samt att från samma krets ta emot, räkna upp, kontrollera och sortera inlämnade sedlar och mynt. I detta syfte föreslås att landet delas in i åtta regioner med ett avdelningskontor i varje region. Avdelningskontoren är enligt förslaget avsedda att fungera dels som stora enheter för hantering av sedlar och mynt, dels som organ med ett överordnat tillsyns- och planeringsansvar för betalningsmedelsförsörjningen i resp. region.

Förutom avdelningskontor skall det i varje region också finnas ett antal replipunkter där post och banker kan hämta ut och lämna in sedlar. Sådana replipunkter kan antingen ha formen av kassakontor – som är något mindre riksbanksenheter för hantering av sedlar och mynt – eller sedeldepåer – i vilka postverket för riksbankens räkning lagerför sedlar utan att bedriva sedelvård.

Den regionala organisationen, som nu omfattar 23 avdelningskontor, skulle därmed fortsättningsvis komma att bestå av följande enheter:

1. åtta avdelningskontor placerade i Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Linköping, Luleå, Malmö och Örebro,
2. högst tio kassakontor på orter som riksbanksfullmäktige bestämmer,
3. sedeldepåer inom postverket för riksbankens räkning till antal och på orter som riksbanksfullmäktige bestämmer.

Den nya organisationen föreslås bli tillämpad fr. o. m. den 1 januari 1984. För att undvika driftstörningar och ge skälig tid för personalplanering föreslås vissa övergångsbestämmelser.

Vidare föreslås att försörjningen med mynt snarast ses över av riksbanksfullmäktige i samverkan med myntverket, postverket och bankerna.

Motionerna

Motioner rörande organisationsförslaget i stort

I *motion 704* av Erik Wärnberg m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar ändra riksbankens regionala organisation så att fullständiga avdelningskontor skall finnas i Linköping, Jönköping, Växjö, Malmö, Göteborg, Örebro, Falun, Gävle, Härnösand och Luleå,
2. att riksdagen beslutar att bankofullmäktige därjämte äger inrätta högst 15 stycken s. k. kassakontor.

I *motion 1157* av Helge Hagberg (s) hemställs att riksdagen beslutar bifalla de förslag till riktlinjer för riksbankens regionala organisation och verksamhet som anförts i motionen.

I *motion 1696* av Hugo Bergdahl m. fl. (fp, s, c) hemställs att riksdagen fastslår att riksbanken även i framtiden skall handha betalningsmedelsförsörjningen i landet.

I motion 1707 av Åke Selberg m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar om riktlinjer för riksbankens regionala organisation och verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts.

I motion 704 framhåller motionärerna att de delar revisorernas uppfattning att en förändrad organisation behöver tillskapas och att denna organisation i huvudsak skall vila på riksbankens skyldighet att ansvara för penningmedelsförsörjningen. I praktiken vilar också dagens organisation på denna huvuduppgift, skriver motionärerna, som av både principiella och praktiska skäl anser att de av revisorerna föreslagna sedeldepåerna inte bör komma till stånd.

Emot sedeldepåer utan fullständig sedelvård talar inte bara säkerhetskrav, anser motionärerna, utan också den omständigheten att en ökad automathantering såväl i handeln som vid bankuttag kräver sedlar av god kvalitet.

Liksom revisorerna är motionärerna av den åsikten att penningmedelsförsörjningen bör ha en avgörande betydelse vid dimensioneringen av det regionala nätet. Motionärerna kan dock inte acceptera att man för all framtid skall utesluta möjligheterna att handha andra arbetsuppgifter som riksdagen finner lämpliga att lägga på riksbanken. Även i framtiden uppkommer säkerligen förvaltningsfrågor där riksbanken, genom sin från andra bank- och kreditinstitut fristående ställning, kan anses bäst lämpad att handha uppgiften. En länsvis organisation har därför sitt värde, anser motionärerna.

Motionärerna påpekar också att mycket stora värden dagligen förvaras och hanteras vid riksbankens avdelningskontor, vilket ställer krav på omfattande kontroller. Revisorerna har enligt motionärerna endast ytligt kunnat behandla detta problem och har därför kraftigt underskattat det personalbehov som föreligger. Riksbankens syn på säkerhetsfrågorna har understötts av rikspolisstyrelsen, och en mindre säkerhetsgrad för att göra besparingar av personal vore en diskutabel åtgärd. Riksbankens interna säkerhetskrav är betydligt strängare än på andra håll, fortsätter motionärerna, som anser att den större personal detta kräver är riktigt använda resurser.

Sina synpunkter sammanfattar motionärerna på följande sätt

- riksbanken bör också i fortsättningen ha det fulla ansvaret för penningmedelsförsörjningen,
- riksbankens programmerade säkerhetsnivå bör bibehållas,
- revisorernas förslag om postala depåer har så många praktiska nackdelar och endast begränsade besparingsmöjligheter att de ej bör genomföras,
- riksbankens nuvarande nät av regionkontor bör även i fortsättningen vara grundstommen i riksbankens regionala organisation men med uppdelning på avdelnings- resp. kassakontor.

I *motionerna 1157 och 1707* anförs att riksbanken bör handha betalningsmedelsförsörjningen. Liksom i föregående motion förordas en organisation bestående av 10 avdelningskontor och högst 15 kassakontor.

I båda *motionerna* förordas därjämte att riksbanksfullmäktige bör ges i uppdrag att efter en prövoperiod fatta beslut om ett ev. inrättande av sedeldepåer, liksom att fastställa vilken verksamhet som bör finnas vid respektive riksbanksenhet.

Frågan om landets myntförsörjning bör utredas i enlighet med revisorer-nas förslag, anser motionärerna, vilka också framhåller att omorganisa-tionen bör genomföras i sådan takt att eventuellt uppkommande personal-överskott kan lösas genom naturlig avgång.

I *motion 1696* erinras bl. a. om att kritik har riktats mot förslaget om sedeldepåer och att denna kritik framför allt har gällt avsaknaden av sedelvård och mynthantering vid depåerna.

Motioner med anknytning till viss ort/region

Borås

I *motion 1167* av Arne Svensson (m) och Hans Nyhage (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna att ett kassakontor bör förläggas till Borås.

I motionen erinras om att såväl riksbanksfullmäktiges majoritet som deras minoritet har uttalat sig för ett större antal kassakontor än vad revisorererna har föreslagit. Enligt motionärernas uppfattning är riksbanksfullmäktiges mening väl underbyggd då ett större antal kassakontor leder dels till minskade värdetransporter, dels till att riksbanken kan ge sina kunder en bättre service.

Falun

I *motion 1697* av Karl Boo (c) hemställs att riksdagen uttalar sig för att kontoret i Falun bibehålls samt att riksbanksfullmäktige i övrigt får utforma en lämplig organisation.

Motionären anför bl. a. att kritik har riktats mot förslaget om sedeldepåer och att denna kritik framför allt har gällt avsaknaden av sedelvård och mynthantering vid depåerna.

Halmstad

I *motion 858* av Evert Hedberg (s) och Lars Svensson (s) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens kontorsorganisation skall innefatta ett kassakontor för Halmstad.

Motionärerna hänvisar till den organisationsmodell bestående av 10 avdelningskontor och 15 kassakontor som reservanterna i riksbanksfullmäktige har förordat och framhåller att detta förslag är mera realistiskt och väl knutet till de uppgifter som riksbanken har att utföra genom sin regio-

nala organisation. Att överlåta en betydande del av betalningsmedelsförsörjningen på postverket skulle enligt motionärerna innebära klara nackdelar och en väsentlig försämring av riksbankens service.

Kalmar

I *motion 428* av Bengt Kronblad m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna att Kalmar bör bibehållas som ort för riksbankskontor.

I *motion 1148* av Gösta Andersson (c) och Agne Hansson (c) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens Kalmarkontor bibehålls.

I *motion 1698* av Bertil Danielsson (m) och Ewy Möller (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger riksbanken till känna att ett kassakontor bör lokaliseras till Kalmar.

I *motion 428* anförs att kassakontor bör inrättas till minst det antal och på de platser som reservanterna i riksbanksfullmäktige har föreslagit. Kassakontoren skall vara öppna för allmänheten och ha möjlighet att driva bankrörelse. Vidare framhålls bl. a. att revisorerna i sitt förslag borde ha beaktat Öland–Kalmar–Nybroregionens betydelse för turismen och de krav som denna ställer på bankväsendet och handeln.

I *motion 1148* påpekas att revisorernas förslag leder till en ytterligare centralisering av riksbankens verksamhet, vilket bör motverkas. Det kan ske genom att olika funktioner inom riksbanken decentraliseras och genom att de regionala kontoren ges möjlighet att bygga ut sina servicetjänster.

I *motion 1698* anförs att revisorernas förslag beträffande lokaliseringsorter måste ses över ytterligare. Motionärerna påpekar att riksbanken har ett ansvar för sedel- och myntförsörjningen i hela landet och att detta blir svårt att uppnå om exempelvis det närmaste avdelningskontoret för Ölandsbankerna finns i Jönköping.

Karlskrona

I *motion 700* av Ralf Lindström m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens avdelningskontor i Karlskrona skall behållas.

I *motion 857* av Claes Elmstedt (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna att, därest en förändring av riksbankens organisation på det regionala planet kommer till stånd, kontoret i Karlskrona blir kvar som i varje fall kassakontor.

I *motion 1709* av Hans Wachtmeister (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger riksbanken till känna att ett av riksbankens avdelningskontor skall vara förlagt till Karlskrona.

I *motion 700* påpekas att revisorernas förslag innebär betydande försämringar, som nästan uteslutande drabbar södra Sverige. I likhet med reservanterna i riksbanksfullmäktige anser motionärerna att ett avdelningskontor bör behållas i sydöstra Sverige. Detta bör dock inte, såsom reservan-

terna förordar, lokaliseras till Växjö utan av regionalpolitiska skäl förläggas till Karlskrona.

I *motion 857* framhålls att, om en förändring skall vidtas, bör minst ett kassakontor finnas i varje län. Mot bakgrunden härav bör kontoret i Karlskrona finnas kvar och ha karaktären av kassakontor.

I *motion 1709* anføres att det kan få återverkningar på sedelkvalitén om avdelningskontoret i Karlskrona dras in och dess uppgifter till viss del övertas av postverket. Om än de flesta medborgare mera sällan förblir lyckliga ägare av sedlar så länge att dessas kvalitet spelar någon större roll kan man, enligt motionären, inte bortse från de allt större krav som den växande användningen av sedelautomater ställer på sedlarna. Till detta kommer i nuvarande sysselsättningsläge att statens ansvar kräver att man bör gå försiktigt fram och tillmäta sysselsättningssynpunkter större vikt än sparsamhetsaspekter.

Karlstad

I *motion 310* av Gullan Lindblad m. fl. (m, c, fp) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att ett av de föreslagna kassakontoren skall förläggas till Karlstad.

I *motion 1162* av Magnus Persson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att till Karlstad bör lokaliseras ett av de i rapporten föreslagna kassakontoren.

I *motion 310* framhålls som motiv för ett kassakontor i Karlstad att sedelomströmningen är av den storleken att den kräver sedelvård på platsen, att myntomströmningen är betydande och en av de större i landet samt att Karlstad är ett naturligt regioncentrum för handel, näringsliv och förvaltning liksom ett betydande befolkningscentrum.

I *motion 1162* anføres att de nuvarande avdelningskontorens lokalisering i huvudsak bör behållas, men att kontoren över lag bör ombildas till kassakontor. Detta innebär, skriver motionärerna, att riksbankens arbetsuppgifter vid de regionala kontoren bör renodlas till att avse betalningsmedelsförsörjningen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter.

Kristianstad

I *motion 1704* av Einar Larsson (c) och Ulla Ekelund (c) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar vad i motionen anförts beträffande fortsatt verksamhet i riksbankens avdelningskontor i Kristianstad.

Motionärerna påpekar att arbetet kommer att överflyttas till kontoret i Malmö om avdelningskontoret i Kristianstad skulle försvinna. Det förhållandet att arbetstillfällen flyttas från Kristianstads län till Malmöhus län kan de inte acceptera.

Skövde

I *motion 1702* av Paul Jansson m. fl. (s, m, c, fp) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens regionala organisation fastställs så att Skövde får behålla sitt avdelningskontor.

Motionärerna erinrar om att revisorernas utredning har visat att kontoret i Skövde har en lokalmässigt helt godtagbar standard. De erinrar också om att revisorerna i sitt förslag har påpekat att riksbanken är oförhindrad att, om det befinnns lämpligt, låta hanteringen av säkerheter för obligationskonsortielån skötas av ett framtida kassakontor i Skövde. Enligt motionärerna borde det prövas vilka ytterligare uppgifter som skulle kunna läggas på Skövdekontoret för att ge underlag för att behålla detta som avdelningskontor.

Sörmland

I *motion 1169* av Tage Sundkvist (c) och Larz Johansson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger riksbanken till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett kassakontor i Södermanland.

I *motion 1711* av Per Westerberg m. fl. (m, s, fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger riksbanken till känna vad som i motionen anförts om behovet av ett kassakontor i Sörmland.

I *motion 1169* anføres att kassakontören bör vara öppna för allmänheten. Motionärerna anser vidare att det finns åtskilliga frågor att utreda innan man kan besluta om en organisation som inte bygger på ett kontor i varje län.

I *motion 1711* framhålls att det förefaller utomordentligt egendomligt att dra in fem riksbankskontor. Finns det ett klart behov av att rationalisera organisationen borde antalet kontor ha kunnat minskas väsentligt mera än vad revisorerna har föreslagit. Saknas möjligheter till en sådan rationalisering är det utomordentligt uppseendeväckande att alla län skall ha någon form av riksbanksplats med undantag av fem.

Umeå

I *motion 427* av Karin Israelsson (c) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens avdelningskontor i Umeå bibehålls såsom ett av de åtta kvarvarande avdelningskontoren.

I *motion 696* av Georg Andersson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna att riksbankens avdelningskontor i Umeå bör bibehållas.

I båda motionerna åberopas geografiska förhållanden och stora avstånd som skäl för att behålla avdelningskontoret i Umeå. I *motion 696* anføres därjämte att även riksdagens verk bör ta regionalpolitiska hänsyn i sin verksamhet.

Visby

I *motion 1149* av Gunhild Bolander (c) och Barbro Nilsson i Visby (m) hemställs att riksdagen beslutar att riksbankens avdelningskontor i Visby bibehålls med tanke på de speciella arbetsuppgifter som där förekommer.

Motionärerna erinrar om att avdelningskontoret i Visby handhar låneförvaltningen för Utvecklingsfonden i länet. Detta förhållande, liksom den omständigheten att Gotland som turistlän uppvisar stora säsongvariationer beträffande in- och utströmningen av sedlar och mynt, utgör starka skäl för att bibehålla Visbykontoret som avdelningskontor. Genom Gotlands utsatta läge i krig torde det, enligt motionärerna, också vara värdefullt om beredskapsplanläggning kan handhas i ett nära regionalt samarbete med övriga totalförsvarsmyndigheter.

Växjö

I *motion 1160* av Anders Högmark (m) och Erik Hovhammar (m) hemställs att riksdagen uttalar som sin mening att ett av kassakontoren i den föreslagna nya regionala organisationen för riksbanken bör förläggas till Växjö.

I *motion 1700* av Stina Gustavsson (c) hemställs att riksdagen beslutar bibehålla riksbankens kontor i Växjö.

I *motion 1160* anförs att flera skäl, och då inte minst den omständigheten att Växjö är ett alltmer markerat kommersiellt centrum i sydöstra Sverige, utgör motiv för att ett av kassakontoren lokaliseras till Växjö för att ge regionens banker och näringsliv en tillfredsställande service.

I *motion 1700* framhålls att Växjö i föreliggande organisationsförslag kommer att förlora sitt riksbankskontor, vilket leder till såväl försämrad service som färre arbetstillfällen. Enligt motionärens mening borde det i stället vara möjligt att decentralisera andra servicetjänster till kontoret.

Östersund

I *motion 1166* av Marianne Stålberg m. fl. (s) hemställs att riksdagen avslår riksdagens revisorers förslag om att riksbankens avdelningskontor i Östersund skall indragas.

I motionen erinras om de ombyggnadsarbeten som företagits vid kontoret i Östersund under år 1981 och de säkerhetsmässiga och arbetsmiljömässiga förbättringar detta fört med sig. Om revisorernas förslag förverkligades skulle för Jämtland–Härjedalens del närmaste avdelningskontor bli beläget i Härnösand, som ur kommunikationssynpunkt är mycket svåråtkomligt för länets invånare.

Utskottet

Hösten 1981 behandlade utskottet senast frågan om riksbankens avdelningskontor (FiU 1981/82: 13). Då anförde utskottet att en omprövning av riksbankens regionala organisation måste komma till stånd. Utskottet noterade att utvecklingen sedan år 1979, då frågan senast prövades av riksbanksfullmäktige, tydligt hade visat att kontorsorganisationen var överdimensionerad i förhållande till de uppgifter som åvilade kontoren samt att försöken att finna nya uppgifter inte lett till önskat resultat. Utskottet ansåg det angeläget att kontorsnätet dimensionerades efter de faktiska arbetsuppgifterna. Den förutsättningslösa granskning som riksdagens revisorer hade påbörjat borde enligt utskottets mening fullföljas så snabbt som möjligt.

Revisorerna har nu efter sin granskning och den därpå följande remissbehandlingen yarken ansett det möjligt eller lämpligt att tillföra avdelningskontoren nya uppgifter vid sidan av den betalningsmedelsförsörjning som i dag helt dominerar verksamheten vid kontoren. Den regionala organisationen bör därför, anser revisorerna, dimensioneras med hänsyn till vad som krävs för att riksbanken skall kunna fullgöra sitt ansvar inom detta område.

Enligt revisorernas mening bör antalet avdelningskontor minskas. Betalningsmedelshantering bör även kunna skötas av mindre enheter inom riksbanken – s.k. kassakontor – eller under riksbankens tillsyn anförtros enheter inom postverket – s.k. sedeldepåer.

Huvuduppgiften för avdelningskontoren bör enligt revisorerna vara att ansvara för betalningsmedelsförsörjningen och därmed förenad beredskapsplanering i resp. region. Avdelningskontoren bör också ha tillsyn över och ge stöd åt underlydande kassakontor och sedeldepåer i syfte att åstadkomma en väl fungerande regional försörjning med sedlar och mynt.

I viss utsträckning kan andra arbetsuppgifter anförtros avdelningskontoren, framhåller revisorerna. De gör dock i sammanhanget den markeringen att uppgifter av detta slag skall ses endast som ett komplement till arbetet med betalningsmedelsförsörjningen, och att uppgifterna dessutom bör inskränkas till verksamhet som mer direkt berör riksbanken som centralbank.

På kassakontoren skall enligt förslaget inga andra arbetsuppgifter läggas än de som direkt hör samman med betalningsmedelsförsörjningen. Dessa kontor skall inte bedriva bankrörelse. Däremot möter det enligt revisorernas uppfattning inget hinder om kassarörelsen utvecklas därhän att även avgiftsbelagda tjänster kan erbjudas, t.ex. tillhandahållande av särskilda förpackningar av sedlar och mynt. I särskilda fall kan det vidare finnas anledning att låta ett bestämt kassakontor handha en viss avgränsad uppgift, anser revisorerna. Som exempel härpå anføres att riksbanken bör vara oförhindrad att låta hanteringen av säkerheter för obligationskonsortielån skötas av ett framtida kassakontor i Skövde.

Utskottet vill för sin del anföra följande.

Riksbanken är landets centralbank. Centralbankens uppgifter består i att utge sedlar, att förvalta guld- och valutareseven, att fungera som statens och bankernas bank samt att föra kredit- och valutapolitik i enlighet med de riktlinjer som beslutats för den ekonomiska politiken. Centralbanken administrerar valutaregleringen.

Denna ställning som centralbank har bildat utgångspunkt för utskottets överväganden i frågan om riksbankens regionala organisation. Enligt utskottets mening bör denna roll renodlas i den nya organisationen.

I överensstämmelse härmed bör riksbankens regionala organisation utvecklas med syftet att skapa en rationell betalningsmedelsförsörjning för hela landet.

I några motioner förespråkas att vid utformningen av organisationen hänsyn skall tas till kontorens låneverksamhet och andra förvaltningsuppgifter. Med anledning därav vill utskottet anföra följande.

Avdelningskontoren kom ursprungligen till för att bedriva utlåning, och genom dem har samhället under årens lopp kanaliserat ett antal olika utlåningsformer. Successivt har emellertid dessa lån avvecklats samtidigt som administrationen av nytilkomna låneformer lagts på andra samhällsorgan såsom t.ex. länsbostadsnämnderna och studiemedelsnämnderna. Beloppsmässigt är riksbankens utlåning till allmänheten numera liten och utgör mindre än en halv procent av affärsbankernas, sparbankernas och föreningsbankernas utestående lån till allmänheten.

Till saken hör att det under senare decennier har byggts upp en omfattande regional statlig förvaltning. Numera finns också en statlig bank – Post- och Kreditbanken – med helt andra förutsättningar och ett långt mera vittförgrenat kontorsnät än vad riksbanken har.

Utlåningsverksamheten är som utskottet ser det inte en uppgift som bör åligga centralbanken. Att mot denna bakgrund bevara riksbankens nuvarande kontorsnät som bas för aktuell eller nytilkommande låneverksamhet eller för ev. andra förvaltningsuppgifter finner utskottet inte motiverat.

Styrande för kontorens framtida dimensionering och utbredning bör enligt utskottet vara att riksbanken på ett rationellt och säkert sätt skall förse olika delar av landet med betalningsmedel av tillfredsställande kvalitet.

Revisorernas förslag innebär att av de nuvarande 23 avdelningskontoren omvandlas åtta till regionkontor och högst tio till kassakontor. De ytterligare enheter som behövs för att säkerställa betalningsmedelsförsörjningen byggs upp inom postverket i form av mindre *sedeldepåer* vilka postverket håller för riksbankens räkning. Dessa depåer, som skall kunna utnyttjas av både post och banker, skall inte bedriva sedelvård och skall inte heller tillhandahålla mynt.

Det tilltänkta systemet med sedeldepåer berörs i kritiska ordalag i flera

motioner. Bl.a. anføres att avsaknaden av fullständig sedelvård kommer att leda till en sämre sedelkvalitet, att den ökande automathanteringen i handeln och banker kräver sedlar av god kvalitet, att en pågående försöksverksamhet med en sedeldepå i Norrköping ännu inte har utvärderats samt att rikspolisstyrelsen framhållit att fullständig sedelvård bör förekomma vid samtliga underavdelningar till avdelningskontor. I motion 1696 tas i yrkandet upp principfrågan om även andra organ än riksbanken skall kunna medverka i betalningsmedelsförsörjningen. Motionärerna anser att riksbanken även i framtiden skall handha betalningsmedelsförsörjningen.

Med anledning härav vill utskottet anföra följande.

Revisorerna uppger att det hos postverket och bankerna finns starka önskemål om en decentralisering av riksbankens nuvarande service i fråga om betalningsmedelsförsörjningen. Därvid vill man i första hand få till stånd en större spridning av sedellagringen. En sådan åtgärd bedöms kunna ge stora vinster i säkerhetshänseende och ses därför som väsentlig också av rikspolisstyrelsen och brottsförebyggande rådet, framhåller revisorerna vidare.

Förslaget om postala sedeldepåer skall enligt revisorerna ses mot bakgrund av strävandena att finna en organisatorisk form som möjliggör en spridning av sedellagringen med måttliga insatser av personal och lokalinvesteringar. Postala depåer, öppna även för banker, ger riksbanken ett finmaskigare nät av replipunkter utan att hindra en fortgående centralisering av den praktiska sedelhanteringen (räkning och sortering). Revisorerna anser också att man genom sedeldepåer tillför organisationen en högre grad av rörlighet än vad ett system med endast avdelningskontor och kassakontor erbjuder.

Det är riktigt som anføres i några motioner att rikspolisstyrelsen anser att samtliga underavdelningar till avdelningskontor bör betros med sedelvård eftersom man därigenom i viss mån kan begränsa de tunga penningtransporterna. Sedeldepåer – där alltså sedelvård inte förekommer – måste nämligen dels tillföras nya sedlar, dels tömmas på förslitna sedlar vilka transporteras till närmaste avdelningskontor för uppräkning och sortering. Kassakontor – dvs. enheter med sedelvård – behöver däremot bara tillföras nya sedlar, eftersom förslitna sedlar kan makuleras på plats.

Rikspolisstyrelsen, liksom för övrigt även brottsförebyggande rådet, är emellertid också av den uppfattningen att nuvarande kontorsorganisation är illa anpassad till de krav som i dag måste ställas på en rationell penningmedelsförsörjning. Sedellagren är sålunda för få och i vissa fall även fel lokaliserade, varigenom olägenheter uppkommer med ett stort antal dagliga och med en bättre organisationsform helt överflödiga penningtransporter mellan riksbankskontor och övriga tätorter med stora penningbehov. Av denna anledning förordar rikspolisstyrelsen och brottsförebyggande rådet väsentligt fler sedellager än vad som finns i dag.

Ett större antal sedellager än för närvarande ger klara säkerhetsmässiga

fördelar oavsett om man vid dessa enheter bedriver sedelvård eller ej. Mot den extra säkerhet som vinnas genom kassakontor med fullständig sedelvård måste enligt utskottets mening ställas att enheter av detta slag dels är betydligt mer personalkrävande och sålunda föranleder relativt sett högre driftkostnader, dels är beroende av att upptagningsområdena inte är för små för att fungera störningsfritt och rationellt. Alltför många små upptagningsområden motverkar dessutom en framtida övergång till mekaniserad sedelvård.

Dessa och övriga synpunkter sammantagna leder enligt utskottets bedömning fram till att postala sedeldepåer framstår som ett möjligt komplement till kassakontor för att uppnå en ytterligare spridning av sedellagringen. Att postverket driver dessa depåer för riksbankens räkning ser utskottet närmast som en bekräftelse på den roll som postverket redan har i fråga om den regionala sedeldistributionen.

Även om utskottet i princip ställer sig positivt till förslaget om postala sedeldepåer, går det enligt utskottets mening inte att bortse från att den av revisorerna förordade lösningen med depåer öppna även för banker ännu inte prövats praktiskt. Försöksverksamheten med en sedeldepå vid huvudpostkontoret i Norrköping har nämligen hittills endast omfattat postverket.

Utskottet föreslår därför att en eventuell utbyggnad av sedeldepåer föregås av en utökad försöksverksamhet. Den nuvarande försöksverksamheten bör sålunda utvidgas till två orter och inbegripa såväl post som banker. Syftet härmed bör vara att dels pröva depåsystemet som sådant, dels utveckla fungerande rutiner som gör det möjligt att på sikt bygga upp ett system av depåer, vilka är öppna för både post och bank.

Den föreslagna försöksverksamheten bör snarast komma till stånd. Den bör följas systematiskt av riksbanken i samverkan med post, banker, rikspolisstyrelsen och brottsförebyggande rådet. Försöksverksamheten bör tidsbegränsas men pågå så länge att man kan utläsa om depåerna kan betjäna omgivande banker på ett tillfredsställande sätt.

I avvaktan på en sådan utvärdering bör beslut om reguljär verksamhet med sedeldepåer anstå. Utskottet förutsätter att bankofullmäktige efter avslutad försöksverksamhet underställer riksdagen ett förslag om en lösning.

Vad beträffar frågan om *antalet avdelningskontor och kassakontor* vill utskottet anföra följande.

Såsom tidigare nämnts har revisorerna föreslagit att avdelningskontor skall finnas på åtta namngivna orter samt att bankofullmäktige därjämte skall kunna inrätta högst tio kassakontor.

I motion 704 yrkas att fullständiga avdelningskontor skall finnas på tio namngivna orter (yrkande 1) samt att bankofullmäktige därjämte skall kunna inrätta högst femton kassakontor (yrkande 2). Samma antal avdelningskontor och kassakontor förespråkas i motionerna 1157 och 1707.

Riksbankschefen har inför utskottet redovisat tre egna alternativ till organisationsförändringar, vilka alla utgår från att avdelningskontor skall finnas på de åtta orter som revisorerna har pekat ut.

Utskottet tillstyrker mot bakgrund härav revisorernas förslag att åtta av de nuvarande avdelningskontoren tilldelas ett regionalt ansvar för betalningmedelsförsörjningen. Dessa kontor, som utgör grundstommen i den nya organisationen, kommer sålunda att få en delvis ny ställning. Utskottet anser att detta bör markeras genom att även deras benämning ändras. Samma uppfattning har riksbankschefen och Statstjänstemannaförbundet givit uttryck för. Utskottet föreslår i enlighet med framförda förslag att dessa kontor ges beteckningen regionkontor. Namnändringen föranleder vissa ändringar i lagen för Sveriges riksbank och i Bankoreglementet.

De säkerhetsmässiga fördelar som trots allt är förknippade med kassakontor leder enligt utskottets bedömning fram till att sådana enheter bör fylla ett större utrymme i den nya organisationen än vad revisorerna har förutsatt med sitt förslag om högst tio kassakontor. Utskottet är dock inte berett att sträcka sig så långt som till femton kassakontor, vilket är det antal som förordas i motionerna 704, 1157 och 1707.

Vid den avvägning som utskottet gjort, har utskottet stannat för ett av de organisationsalternativ som riksbankschefen lagt fram. Detta alternativ innebär att högst fjorton kassakontor skall kunna inrättas utöver de åtta regionkontoren samt att försöksverksamheten med sedeldepåer skall bedrivas på två platser. Utskottet föreslår sålunda att riksbanksfullmäktige ges rätt att inrätta högst fjorton kassakontor.

Vad gäller *kontorens arbetsuppgifter* delar utskottet revisorernas mening att det måste göras en klar och tydlig åtskillnad mellan regionkontoren och deras verksamhet och ansvarsområde å ena sidan samt kassakontoren och deras göromål å andra sidan.

Utskottet vill därför ställa sig bakom vad revisorerna framhållit beträffande kassakontorens arbetsuppgifter. Enligt revisorerna skall kassakontoren syssla enbart med uppgifter som har samband med kassarörelsen. De skall sålunda varken bedriva in- eller utlåning eller handha annan med bankrörelsen förknippad verksamhet. Ej heller skall andra förvaltningsuppgifter åvila kassakontoren. Såsom revisorerna framhållit möter det däremot inget hinder att kassarörelsen utvecklas därhän att avgiftsbelagda tjänster kan erbjudas post och banker, t. ex. i form av specialpackning av sedlar och mynt. Utskottet kan också tillstyrka förslaget att man i särskilda fall skall kunna låta ett bestämt kassakontor handha viss avgränsad arbetsuppgift.

Kassakontoren skall enligt utskottets mening vara öppna endast för post och banker.

Utskottet delar revisorernas uppfattning att regionkontoren liksom kassakontoren i första hand skall vara enheter för lagring och hantering av

sedlar och mynt. På regionkontoren bör emellertid dessutom ligga ett överordnat planerings- och tillsynsansvar för betalningsmedelsförsörjningen i resp. region. Utskottet kan likaså biträda revisorernas förslag att regionkontoren i begränsad utsträckning skall kunna anförtros även andra arbetsuppgifter. Utskottet förutsätter emellertid att sådana uppgifter inskränker sig till enbart verksamhet som är av betydelse för riksbanken i dess egenskap av centralbank. Härmed åsyftar utskottet uppgifter som riksbanken har i egenskap av landets centralbank och som utskottet har redovisat inledningsvis. Därav följer att viss utlåningsverksamhet bör avvecklas, bl. a. de nuvarande avbetalningslånen till privatpersoner.

I enlighet härmed bör de nuvarande bestämmelserna i riksbankslagen och bankoreglementet angående utlåningsverksamheten upphävas (18 resp. 5 §§). Vidare erfordras en redaktionell ändring av 6 § bankoreglementet. I samband härmed bör också 12 § bankoreglementet, som innehåller bestämmelser om lånestyrelsen vid huvudkontoret och låne delegationen, slopas. Den senare ändringen föranleder vissa följdändringar i 22 och 23 §§ bankoreglementet.

En avveckling av avbetalningslånefonden innebär att riksbanken i fortsättningen inte kan lämna bostadsanskaffningslån till anställda hos riksdagen och dess verk. Riksdagens förvaltningskontor bör ombesörja att anställda vid riksdagen och dess verk ges möjlighet att på liknande villkor som övriga statstjänstemän erhålla bostadsanskaffningslån i PKbanken.

Den nya kontorsindelingen och de ändrade arbetsuppgifterna påverkar även utformningen av tjänsteorganisationen. Utskottet förutsätter härvid att den av revisorerna förordade personalorganisationen blir vägledande för dimensioneringen av resurserna vid kontoren.

Avdelningskontorens tilltänkta arbetsuppgifter är inte av den arten att verksamheten behöver ledas av styrelser. Utskottet anser emellertid i likhet med revisorerna och riksbanksfullmäktige att styrelserna bör bestå vid regionkontoren åtminstone under den besvärliga omställningsperiod som föreligger. Därefter bör frågan om deras bibehållande åter prövas. Utskottet förutsätter att riksbanken återkommer till riksdagen med förslag i denna fråga.

I sitt förslag betonar revisorerna att säkerhetsaspekter måste väga tungt vid utformningen av en regional organisation för betalningsmedelsförsörjningen. Utskottet delar denna uppfattning och vill för egen del stryka under vikten av att säkerhetsfrågor ges en framskjuten plats och tillmäts stor betydelse i det fortsatta planeringsarbetet. I likhet med revisorerna finner utskottet det också angeläget att uppmärksamhet riktas på de säkerhetsproblem som är förknippade med olika typer av sedeltransporter och därvid framför allt de dagligen förekommande oskyddade leveranserna till och från riksbankskontor. Särskild uppmärksamhet måste ägnas Gotland på grund av dess geografiska läge.

Av de motioner som väckts i ärendet utmynnar 22 i yrkanden om att *avdelningskontor eller kassakontor skall lokaliseras till viss ort eller region*. Dessa yrkanden redovisas översiktligt i vidstående tablå där även nuvarande organisation och revisorernas förslag till ny organisation har tagits med för fullständighetens skull. Motionen 704, vars yrkande 1 omfattar tio namngivna orter för avdelningskontor, redovisas för sig. Övriga motioner med yrkanden om att avdelningskontor skall förläggas till viss ort har i tablå markerats med en fylld kvadrat. Motioner rörande kassakontor har på liknande sätt markerats med en ofylld kvadrat. I de fall det inte klart sägs om yrkandet avser ett avdelnings- eller kassakontor har motionerna markerats med en fylld triangel.

Såsom framgår av tablå förordas i motionerna 704, 1697, 427, 696, 1702, 1700, 1704, 1166, 428, 1148, 700, 1709 och 1149 att avdelningskontor/riksbankskontor skall finnas i nio städer utöver de åtta som revisorerna har föreslagit. De nio städerna är Falun, Umeå, Skövde, Växjö, Kristianstad, Östersund, Kalmar, Karlskrona och Visby.

Revisorernas förslag innebär att avdelningskontor (regionkontor) skall finnas i Göteborg, Malmö, Linköping, Örebro, Gävle, Jönköping, Luleå och Härnösand. Som tidigare nämnts förordar även riksbankschefen att regionkontor förläggs till dessa orter. Utskottet har noterat att förslaget i denna del också överensstämmer med vad riksbanksfullmäktiges tidigare majoritet föreslagit. Så långt revisorerna vill gå i fråga om antalet kontor sammanfaller valet av orter även med yrkande 1 i motion 704.

Utskottet anser i likhet med revisorerna och riksbankschefen att regionkontoren bör placeras i Göteborg, Malmö, Linköping, Örebro, Gävle, Jönköping, Luleå och Härnösand. Revisorerna har föreslagit att dessa orter uttryckligen anges i bankoreglementet. Eftersom betydande enighet synes råda om var regionkontoren bör placeras anser inte utskottet det nödvändigt att dessa namnges i bankoreglementet.

Mot bakgrund av vad utskottet anfört om sedeldepåer, antalet regionkontor och kassakontor samt deras uppgifter avstyrker utskottet motionerna 704 (yrkandena 1 och 2), 1157, 1696 och 1707.

Vad utskottet anfört beträffande regionkontorens placering innebär att utskottet även avstyrker motionerna 427, 428, 696, 700, 1148, 1149, 1166, 1697, 1700, 1702, 1704 och 1709.

Utskottets ställningstagande föranleder ändring av 3 § bankoreglementet.

Av tablå framgår vidare att motionsyrkanden framförts om att riksdagen som sin mening skall uttala att kassakontor skall förläggas till sju namngivna orter/regioner. Yrkandena avser Karlstad, Växjö, Halmstad, Kalmar, Karlskrona och Borås samt Sörmland. De finns upptagna i motionerna 310, 1162, 1160, 858, 1698, 857, 1167, 1169 och 1711.

I revisorernas förslag ges exempel på var kassakontor skulle kunna

Översikt över förslag och motioner angående riksbankens regionala organisation

	Nu- varande organi- sation	Revi- sorerna ¹	Motion 704 (s)	Reserva- tion (s) ² i riksbanks- fullmäktige	Övriga motioner redovisade på respektive ort
Göteborg	■	■	■		
Malmö	■	■	■		
Linköping	■	■	■		
Örebro	■	■	■		
Gävle	■	■	■		
Västerås	■	□		□	
Uppsala	■	□		□	
Falun	■	□	■		▲-1697 (c)
Jönköping	■	■	■		
Luleå	■	■	■		
Umeå	■	□		□	■-427 (c), ■-696 (s)
Skövde	■	□		□	■-1702 (s, m, c, fp)
Karlstad	■	□		□	□-310 (m, c, fp), □-1162 (s)
Vänersborg	■	← Se Trollhättan →			
Växjö	■	□	■		□-1160 (m), ▲-1700 (c)
Härnösand	■	■	■		
Kristianstad	■			□	▲-1704 (c)
Östersund	■	□		□	■-1166 (s)
Halmstad	■			□	□-858 (s)
Kalmar	■			□	▲-428 (s), ▲-1148 (c), □-1698 (m)
Karlskrona	■			□	■-700 (s), □-857 (c), ■-1709 (m)
Nyköping	■	← Se Eskilstuna/Sörmland →			
Visby	■	□		□	■-1149 (c, m)
Borås	□			□	□-1167 (m)
Norrköping	○			○	
Trollhättan	—	□		□	
Eskilstuna/ Sörmland	—			□	□-1169 (c), □-1711 (m, s, fp)

Förteckningen omfattar inte motionerna 1982/83: 1157, 1982/83: 1696 och 1982/83: 1707.

Avdelningskontoren är upptagna i storlek efter värdet av inlevererade sedlar år 1981.

Teckenförklaring: ■ avdelningskontor

□ kassakontor

▲ riksbankskontor (oklart om motionärerna avser avdelnings- eller kassakontor)

○ sedeldepå (försöksverksamhet)

¹ I förslaget till riksdagen har endast angetts "exempel" på orter med kassakontor. Någon motsvarande exemplifiering av orter med sedeldepåer lämnas inte.

² I motion 704 redovisas inte var de 15 kassakontoren skall vara lokaliserade. I reservationen (s) till det yttrande som riksbanksfullmäktige avgav till revisorerna över granskningsrapporten om Riksbankens avdelningskontor angavs även var kassakontoren borde vara lokaliserade. Föreliggande sammanställning grundar sig i denna del på reservationen.

förläggas. De av revisorerna utpekade orterna är Västerås, Uppsala, Falun, Umeå, Skövde, Karlstad, Växjö, Östersund, Visby och Trollhättan. Riksbankschefens alternativ om högst 14 kassakontor innebär att sådana kontor kommer till de av revisorerna angivna 10 orterna samt dessutom till Halmstad, Kalmar, Borås och Eskilstuna. Riksbankschefens förslag innebär vidare att försöksverksamhet med sedeldepåer skall bedrivas i Norrköping och i Karlskrona.

Utskottet har beträffande antalet kassakontor tidigare tillstyrkt en lösning som överensstämmer med riksbankschefens förslag. I frågan om urvalet av orter är detta förslag alltså liktydigt med revisorernas, så långt dessa är beredda att sträcka sig. Eftersom överensstämmelse råder även i detta avseende mellan revisorerna och riksbankschefen anser utskottet sig ej ha anledning att ifrågasätta urvalet av orter.

Kassakontorens lokalisering bör enligt utskottet inte regleras i författning utan det får ankomma på fullmäktige i riksbanken att bestämma om kassakontorens placering. Utskottet utgår ifrån att riksbankschefens förslag härvidlag kommer att vara vägledande för kassakontorens lokalisering.

Utskottet ser inte anledning att utöver vad utskottet nu anfört ytterligare uttala sig om kassakontorens placering. Utskottet avstyrker därmed bifall till yrkandena i motionerna 310, 857, 858, 1160, 1162, 1167, 1169, 1698 och 1711.

Det är ofrånkomligt att *övergången till den nya kontorsorganisationen* kommer att medföra betydande personalkonsekvenser, även om dessa ej blir av samma omfattning som med den av revisorerna förordade lösningen.

Avdelningskontorens personalstat upptar för närvarande drygt 500 tjänster. När omorganisationen blivit helt genomförd och berörd låneverksamhet till fullo avvecklats torde personalbehovet komma att minska med inalles ca 135 tjänster, varav ca 10 vid huvudkontoret.

En sådan personalminskning torde ej kunna uppnås genom naturlig avgång. Utskottet förutsätter därför att riksbanken vidtar särskilda åtgärder i form av omplaceringar och andra personaladministrativa insatser för att i största möjliga utsträckning underlätta övergången. Utskottet vill i sammanhanget också peka på de uppgifter som statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) har i samband med omplacering av statligt anställd personal. SAMN bör inom sitt verksamhetsområde bistå även riksdagen och dess myndigheter.

Revisorerna föreslår slutligen att riksbanken i samverkan med myntverket, postverket och bankerna skall ges i uppdrag att göra en *översyn av mynthanteringen*. Utskottet tillstyrker att en sådan översyn görs i överensstämmelse med de riktlinjer som revisorerna har redovisat i förslaget.

Vad revisorerna i övrigt anför i förslaget har inte föranlett utskottet att göra någon erinran eller uttalande.

Utskottets förslag innebär

- att riksbankens ställning som centralbank renodlas i den regionala organisationen,
- att kontorsorganisationen dimensioneras med hänsyn till vad som erfordras för att riksbanken skall kunna förse olika delar av landet med betalningsmedel,
- att avdelningskontoren i Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Linköping, Luleå, Malmö och Örebro omvandlas till regionkontor som tilldelas ett regionalt ansvar för betalningsmedelsförsörjningen och som anförtros uppgifter av centralbankskaraktär,
- att under regionkontoren inrättas högst 14 mindre riksbanksenheter, benämnda kassakontor, med uppgift att försörja post och banker med sedlar och mynt,
- att postala sedeldepåer bör provas som komplement till riksbankens kontorsorganisation,
- att avbetalningslånen till fysiska personer avvecklas,
- att en särskild översyn görs av mynthanteringen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande riktlinjer för riksbankens regionala organisation och verksamheten inom denna* att riksdagen med anledning av riksdagens revisorers förslag 1982/83: 11 moment 2 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1982/83: 704, 1982/83: 1157, 1982/83: 1696 och 1982/83: 1707 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anför,
2. *beträffande uttalande om lokalisering av avdelningskontor/regionkontor*
 - a. att riksdagen avslår motionerna 1982/83: 427 och 1982/83: 696,
 - b. att riksdagen avslår motionerna 1982/83: 428 och 1982/83: 1148,
 - c. att riksdagen avslår motionerna 1982/83: 700 och 1982/83: 1709,
 - d. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1149,
 - e. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1166,
 - f. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1697,
 - g. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1700,
 - h. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1702,
 - i. att riksdagen avslår motion 1982/83: 1704,

3. beträffande *uttalande om lokalisering av kassakontor* att riksdagen med vad utskottet anfört förklarar
 - a. motionerna 1982/83: 310 och 1982/83: 1162 besvarade,
 - b. motion 1982/83: 857 besvarad,
 - c. motion 1982/83: 858 besvarad,
 - d. motion 1982/83: 1160 besvarad,
 - e. motion 1982/83: 1167 besvarad,
 - f. motionerna 1982/83: 1169 och 1982/83: 1711 besvarade,
 - g. motion 1982/83: 1698 besvarad.
4. beträffande *lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)* att riksdagen med avslag på riksdagens revisorers förslag 1982/83: 11 moment 1 godkänner vad utskottet föreslagit och antar i *bilaga* till detta betänkande intagna förslag,
5. beträffande *utredning av försörjningen med mynt* att riksdagen med bifall till riksdagens revisorers förslag 1982/83: 11 moment 2 i motsvarande del som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 10 mars 1983

På finansutskottets vägnar

ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Rolf Wirtén (fp), Per-Axel Nilsson (s), Lenart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Carl-Henrik Hermansson (vpk), Gunnar Nilsson i Eslöv (s), Gerd Engman (s), Britta Hammarbacken (c) och Anders Andersson (m).

Reservationer

1. Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Hösten 1981" och på s. 19 slutar med "av mynthanteringen" bort ha följande lydelse:

Riksdagens revisorer har efter granskning av riksbankens regionala organisation överlämnat förslag till en omfattande omorganisation inte bara av riksbankens avdelningskontor utan också indirekt av ansvarsfördelningen för penningmedelsförsörjningen.

En analys av den granskningsrapport som ligger till grund för revisorernas ställningstagande ger vid handen att granskningen genomförts under stor tidspress, vilket resulterat i att viktiga områden som mynthanteringen helt lämnats åsido och andra områden exempelvis kostnaderna blivit dåligt belysta.

Som framhållits i rapporten har frågan om riksbankens regionala organisation varit föremål för överväganden vid flera tillfällen och under lång tid.

Utskottet delar revisorernas uppfattning att en förändrad organisation behöver tillskapas och att denna organisation i huvudsak skall vila på riksbankens skyldighet att ansvara för penningmedelsförsörjningen. I praktiken vilar också dagens organisation på denna huvuduppgift. Av både principiella och praktiska skäl bör dock de av revisorerna föreslagna sedeldepåerna ej genomföras.

I betalningsmedelsförsörjningen ingår följande uppgifter

- tillhandahålla post, banker och allmänhet sedlar och mynt i tillräcklig omfattning,

- ta emot och räkna upp sedlar och mynt från samma krets,

- granska äktheten samt sortera ut slitna sedlar och mynt,

- under betryggande former lagra icke utelöpande sedelmängd samt att hålla ett ur beredskapssynpunkt nödvändigt lager,

- ge ut nya och dra in äldre sedelserier.

I distributionen av sedlar och mynt uppstår periodvis stora variationer i mängden in- och utströmmande material. Olika banker och penninginrättningar har mycket olika roller i dessa strömmar.

Mycket stora värden förvaras och hanteras dagligen vid riksbankens avdelningskontor. För undvikande av olika slags olyckor i hanteringen krävs omfattande kontroller. Revisorerna har endast ytligt kunnat behandla detta problem, och man har därför kraftigt underskattat det personalbehov som föreligger. Riksbankens syn på säkerhetsfrågorna har understötts av rikspolisstyrelsen, och en mindre säkerhetsgrad för att göra besparingar av personal vore en diskutabel åtgärd. Riksbankens interna säkerhetskrav är betydligt strängare än på andra håll. Den större personal detta kräver är riktigt använda resurser.

Riksbankens program för den yttre säkerheten har också skärpts. Stora investeringar har gjorts i nya säkerhetsanordningar på 1970-talet, och avsikten har varit att fullfölja detta program de närmaste åren. Detta gäller i första hand skyddade intag, valvskonstruktioner och larmsystem. När revisorerna gjort jämförelser med investeringar i riksbankskontor eller postala depåer har det inte varit på likartade säkerhetsnivåer, varför också dessa kostnadsjämförelser är bristfälliga.

Beträffande transportsäkerheten finns anledning påpeka att sedeldepåer knappast minskar antalet transporterade sedlar utan i stället ökar dessa.

Visserligen kan det postkontor som handhar depån undvika transporter till en del medan andra förbrukare får göra sina vanliga resor. Och mot den

vinst som en enda förbrukare gör skall ställas att en postal sedeldepå ej kan makulera sedlar. Om sedeldepåerna i stället handhas av ett riksbankskontor sker också makulering där som avsevärt minskar värdet på retursedlarna. En makuleringsprocent på 30–45 procent är inte ovanlig på inströmande sedlar. Det bör påpekas att i rikspolisstyrelsens yttrande betonas att fullständig sedelvård, dvs. räkning och sortering av sedlar skall utföras på alla ställen där sedlar insätts i riksbanken. Ett sådant krav utesluter sedeldepåer.

Det är inte bara säkerhetskravet som talar emot sedeldepåer utan fullständig sedelvård. Också den ökade automathanteringen såväl i handeln som vid bankuttag kräver sedlar av god kvalitet. Detta leder till att sedlar vid depåer kommer att i mindre grad återanvändas då kvaliteten är ojämn. Vid försöksdepån i Norrköping är återanvändningen under 40 procent, medan man vid riksbankens kassakontor återanvänder dubbla andelen. Kostnaderna stiger vid depåhantering avsevärt, och antalet transporter ökar vilket reducerar eventuella vinster med postala depåer.

I fråga om mynthanteringen är osäkerheten stor vart revisorerna syftar med sitt förslag, och man förutsätter att en utredning framöver skall lösa denna fråga. Trots denna osäkerhet är man beredd att förorda att den organisation som hittills fungerat bra skall upphöra. Som riksbanksfullmäktige anför i sitt remissyttrande är mynthanteringen av betydligt större räckvidd än vad som antagits i revisionsrapporten och 5-kronorssedelns ersättande med mynt accentuerar problemställningen.

I fråga om dimensioneringen av det regionala nätet delar utskottet revisorernas uppfattning att penningmedelsförsörjningen bör ha en avgörande betydelse. Utskottet kan dock inte acceptera att man för all framtid skall utesluta möjligheten för kontoren att handha andra arbetsuppgifter som riksdagen finner lämpliga att lägga på riksbanken. Under årens lopp har riksbankens avdelningskontor skött ett flertal arbetsuppgifter som ansetts vara näraliggande riksbankens verksamhet. En del av dessa har varit av den arten att inga andra institutioner velat ha dem, andra har varit av den arten att riksbanken ansetts vara den lämpligaste handläggaren. Det allmänna vitsordet har varit att riksbanken skött uppgifterna väl.

Även i framtiden uppkommer säkerligen förvaltningsfrågor där riksbanken, genom sin från andra bank- och kreditinstitut fristående ställning, kan anses bäst lämpad handha uppgiften. En länsvis organisation har därför sitt värde.

Det synes därför märkligt att man för de marginella vinster det kan bli fråga om är beredd byta ut fem riksbankskontor mot postala depåer med med de problem detta innebär av praktisk natur.

Därtill skall läggas de principiella betänkligheterna. Riksbanken ansvarar enligt lag för penningmedelsförsörjningen, och att delegera detta ansvar till ett affärsdrivande verk som har helt andra arbetsuppgifter förefaller inte särskilt välbetänt förrän man kunnat utvärdera resultatet av den

försöksverksamhet som bedrivs i Norrköping. Denna har hittills varit närmast ett internt postförsök som det kommer att ställas helt andra anspråk på om andra penninginrättningar också skall delta i verksamheten.

Revisorerna pekar på att riksbanken i dag utför serviceuppgifter åt banker och penninginstitut som lagen knappast ålägger riksbanken. Enligt utskottets uppfattning behövs ingen organisationförändring för att avgiftsbelägga denna service om så anses önskvärt.

Sammanfattningsvis anser utskottet

att riksbanken också i fortsättningen bör ha det fulla ansvaret för penningmedelsförsörjningen,

att riksbankens programmerade säkerhetsnivå bör bibehållas,

att revisorernas förslag om postala depåer har så många praktiska nackdelar och endast begränsade besparingsmöjligheter att de ej bör genomföras,

att riksbankens nuvarande nät av regionkontor även i fortsättningen bör vara grundstommen i riksbankens regionala organisation men med uppdelning på avdelnings- resp. kassakontor.

Fullständiga avdelningskontor bör enligt utskottets mening finnas i Linköping, Jönköping, Växjö, Malmö, Göteborg, Örebro, Falun, Gävle, Härnösand och Luleå. Därjämte bör bankofullmäktige ha rätt att inrätta högst 15 s. k. kassakontor.

Utskottet tillstyrker alltså yrkandena i motion 704. Därmed tillgodoses även yrkandena i motionerna 1157, 1696, 1697, 1700 och 1707. Övriga motioner avslås.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande riktlinjer för riksbankens regionala organisation och verksamheten inom denna*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 704 och med anledning av motionerna 1982/83: 1157, 1982/83: 1696 och 1982/83: 1707 samt med avslag på riksdagens revisorers förslag 1982/83: 11 moment 2 i motsvarande del beslutar

a) ändra riksbankens regionala organisation så att fullständiga avdelningskontor skall finnas i Linköping, Jönköping, Växjö, Malmö, Göteborg, Örebro, Falun, Gävle, Härnösand och Luleå.

b) att bankofullmäktige därjämte äger inrätta högst 15 stycken s. k. kassakontor,

2. Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser – under förutsättning av bifall till reservation 1 – att utskottets hemställan under 2 f och 2 g bort ha följande lydelse:

2. f. att riksdagen bifaller motion 1982/83: 1697,

g. att riksdagen bifaller motion 1982/83: 1700,

3. Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser – under förutsättning av bifall till reservation 1 – att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen med anledning av riksdagens revisorers förslag 1982/83: 11 moment 1 antar följande som utskottets förslag betecknade

Förslag till

Lag om ändring i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Häriigenom föreskrivs att 3 § lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet) skall ha nedan angivna lydelse.

3 §

Nuvarande lydelse

Riksbanken skall ha avdelningskontor i Göteborg och Malmö samt Falun, Gävle, Halmstad, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Nyköping, Skövde, Umeå, Uppsala, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Utskottets förslag

Riksbanken skall ha avdelningskontor i Falun, Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Malmö, Linköping, Luleå, Växjö och Örebro.

Riksbanken får ha högst femton kassakontor på orter som fullmäktige i riksbanken bestämmer.

Fullmäktige utfärdar de föreskrifter för verksamheten vid avdelningskontor och kassakontor som fullmäktige finner erforderliga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984, dock att om särskilda skäl därtill finns avdelningskontor som inrättats enligt 3 § i dess äldre lydelse får finnas kvar till den 1 januari 1986.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1934: 437) för Sveriges riksbank¹
dels att 18 § skall upphöra att gälla,

dels att i 12, 19, 21 och 34 §§ ordet "avdelningskontor" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regionkontor" i motsvarande form.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

Förslag till**Lag om ändring i lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (RFS 1975: 6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)²

dels att 5 och 12 §§ skall upphöra att gälla,

dels att i 18, 19 och 24 §§ ordet "avdelningskontor" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regionkontor" i motsvarande form,

dels att 3, 6, och 23 §§, 22 § 1 och 3 mom. samt rubriken närmast före 22 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Utskottets förslag***3 §**

Riksbanken skall ha *avdelningskontor i Göteborg och Malmö samt Falun, Gävle, Halmstad, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Lönköping, Luleå, Nyköping, Skövde, Umeå, Uppsala, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.*

Riksbanken skall, *på orter som fullmäktige bestämmer, ha åtta regionkontor och under dessa högst fjorton kassakontor.*

6 §

För utlåningsrörelsen i dess helhet gäller följande särskilda bestämmelser.

Diskontering, lån eller kredit i checkräkning får ej beviljas:

a) fullmäktig i riksbanken, utom såvitt gäller lån och kredit i checkräkning mot säkerhet av statens, allmänna hypoteksbankens eller Konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer;

¹ Senaste lydelse av 19 § 1936: 253.

² Senaste lydelse av 12 § RFS 1979: 2.

Nuvarande lydelse

b) tjänsteman i riksbanken, utom såvitt gäller *dels vid huvudkontoret avbetalningslån enligt 5 § dels vid huvudkontoret eller det avdelningskontor, där han tjänstgör*, lån och kredit i checkräkning mot säkerhet av obligationer som utfärdats av staten, allmänna hypoteksbanken, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller kommun eller som av fullmäktige i belåningshänseende likställs med sådana obligationer:

Till styrelseledamot vid *avdelningskontor* får vid *huvudkontoret utlämnas avbetalningslån enligt 5 §. I övrigt* får lån eller kredit i checkräkning beviljas *sådan styrelseledamot* endast mot pant som prövas i och för sig innebära fullgod säkerhet. Växel, på vilken annan styrelseledamot än direktör är acceptant, trassent eller endossent, får diskonteras i riksbanken endast om växeln är grundad på verklig handelsaffär eller siste endossenten är av regeringen oktrojerad bankinrättning eller fullmäktige lämnat tillstånd till diskonteringen.

Lån eller kredit i checkräkning får ej beviljas med borgen av fullmäktig, styrelseledamot vid *avdelningskontor* eller tjänsteman eller mot säkerhet av fordringsbevis, för vilket sådan person svarar. *Styrelseledamot vid avdelningskontor och tjänsteman får dock teckna borgen för avbetalningslån som utlämnas vid huvudkontoret*. Växel, på vilken fullmäktig eller tjänsteman är acceptant, trassent eller endossent, får ej diskonteras i riksbanken.

Vad i denna paragraf stadgas om fullmäktig gäller även suppleant för fullmäktig samt direktionsledamot som ej är fullmäktig. För suppleant för styrelseledamot gäller vad i denna paragraf stadgas om styrelseledamot.

Angående bolag eller förening, vari person som omtalas i denna paragraf äger ett väsentligt ekonomiskt intresse såsom delägare eller medlem, gäller vad som stadgas om sådan person.

Utskottets förslag

b) tjänsteman i riksbanken, utom såvitt gäller lån och kredit i checkräkning mot säkerhet av obligationer som utfärdats av staten, allmänna hypoteksbanken, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller kommun eller som av fullmäktige i belåningshänseende likställs med sådana obligationer.

Till styrelseledamot vid *regionkontor* får lån eller kredit i checkräkning beviljas endast mot pant som prövas i och för sig innebära fullgod säkerhet. Växel, på vilken annan styrelseledamot än direktör är acceptant, trassent eller endossent, får diskonteras i riksbanken endast om växeln är grundad på verklig handelsaffär eller siste endossenten är av regeringen oktrojerad bankinrättning eller fullmäktige lämnat tillstånd till diskonteringen.

Lån eller kredit i checkräkning får ej beviljas med borgen av fullmäktig, styrelseledamot vid *regionkontor* eller tjänsteman eller mot säkerhet av fordringsbevis, för vilket sådan person svarar. Växel, på vilken fullmäktig eller tjänsteman är acceptant, trassent eller endossent, får ej diskonteras i riksbanken.

*Nuvarande lydelse**Avdelningskontorens styrelser
m. m.**Utskottets förslag**Regionkontorens styrelser*22 §³

1 mom. *Styrelsen för låneärenden vid huvudkontoret samt styrelse vid avdelningskontor skall bestå av tre eller fyra ledamöter jämte, vid huvudkontoret, chefen för bankavdelningen och, vid avdelningskontor, direktören vid kontoret.*

Ordförande och övriga styrelseledamöter samt suppleanter för dem, i den mån sådana anses erforderliga, utses av fullmäktige för högst tre år. Fullmäktige får entlediga styrelseledamot eller suppleant. Styrelse väljer inom sig vice ordförande.

Tjänsteman i riksbanken får icke utses till ordförande eller vice ordförande.

3 mom. *Fullmäktige äger att besluta om arvoden och ersättningar till ledamöter och suppleanter i styrelsen för låneärenden vid huvudkontoret och i styrelserna vid avdelningskontoren.*

1 mom. Styrelse vid *regionkontor* skall bestå av tre eller fyra ledamöter jämte direktören vid kontoret.

3 mom. Fullmäktige får besluta om arvoden och ersättningar till ledamöter och suppleanter i styrelserna vid *regionkontoren*.

23 §⁴

Styrelsen för låneärenden vid huvudkontoret och styrelse vid avdelningskontor sammanträder för behandling av allmänna ärenden så ofta ärendenas beskaffenhet och oavbrutna gång fordrar det, dock minst en gång i veckan. Styrelse är beslutför, när minst tre ledamöter är tillstädes. Vid sammanträde skall protokoll föras. Vid lika röstetal gäller den mening ordföranden biträder. För bifall till låneansökan fordras att minst tre ledamöter är ense om beslutet.

Styrelse vid *regionkontor* är beslutför, när minst tre ledamöter är tillstädes. Vid sammanträde skall protokoll föras. Vid lika röstetal gäller den mening ordföranden biträder.

Styrelseledamot får ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och riksbanken. Han får ej heller deltaga i fråga om avtal mellan riksbanken och tredje man, om han i frågan äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot riksbankens. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

³ Senaste lydelse av 1 och 3 mom. RFS 1977: 3; 4 mom. upphävt RFS 1977: 3.

⁴ Senaste lydelse RFS 1977: 3.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

Riksbanksfullmäktige får, om särskilda skäl därtill finns, besluta att avdelningskontor som inrättats enligt 3 § i dess äldre lydelse får finnas kvar till den 1 januari 1986.

För lån från riksbankens avbetalningslånefond, vilka utlämnats före ikraftträdandet, gäller fortfarande den upphävda 5 §.